

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-29>  
УДК 351.84:364-787.82(477)

*Шумляєва Ірина Дамирівна,  
кандидат з державного управління, доцент,  
доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування  
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»,  
вулиця Гоголя, 29, м. Дніпро, 49000, Україна,  
<https://orcid.org/0000-0001-5727-8888>*

## УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

**Анотація.** У контексті європейської інтеграції України, розвитку вітчизняної моделі соціальної держави, а також викликів, спричинених збройною агресією РФ, актуалізується здійснення досліджень стосовно вдосконалення публічно-правового регулювання у сфері соціального захисту. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування напрямів удосконалення публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту в контексті європейської інтеграції України. Дослідження ґрунтується на філософсько-світоглядних, загальнонаукових та спеціально-наукових методах дослідження (діалектичний, системний, аналітичний, формально-логічний, функціональний, прогностичний тощо). На основі аналізу підходів до сутності публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту запропоновано його авторське визначення, з'ясовано специфіку такого регулювання та його властивості. Акцентовано увагу на необхідності переходу від моделі екстреної грошової допомоги до людиноцентричного підходу. Детально проаналізовано фундаментальні принципи, що визначають характер і межі публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту (законності, забезпечення публічного інтересу в соціальній сфері, соціальної відповідальності держави). Сформульовано пропозиції щодо напрямів покращення публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту відповідно до сформульованих в ЄС ключових принципів і прав для підтримки справедливості та добробуту у сфері соціального захисту, а також визначених цілей сталого розвитку України на період до 2030 року. Перспективи подальших досліджень стосуються розробки концептуальних засад і стратегій розвитку систем соціальної підтримки, ефективних механізмів залучення громадян до формування, реалізації та оцінки соціальної політики, а також подальшого покращення публічно-правового регулювання соціального захисту з урахуванням рівня надання соціальних послуг.

**Ключові слова:** *публічно-правове регулювання, соціальний захист, вдосконалення, принцип, держава, органи публічної влади, відносини.*

**Як цитувати:** Шумляєва І. Д. Удосконалення публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту в контексті європейської інтеграції України. *Державне будівництво*. 2025. № 1 (37). С. 399–412. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-29>

**In cites:** Shumliaieva, I.D. (2025). Improving public-legal regulation of relations in the sphere of social protection in the context of Ukraine's european integration. *State Formation*, no. 1 (37), 399–412. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-29> [in Ukrainian].

**Постановка проблеми.** В умовах розвитку вітчизняної моделі соціальної держави на сучасному етапі актуалізується необхідність покращення публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту. Як вид позитивного регулювання суспільних відносин, публічно-правове регулювання здійснюється обов'язково за участю держави, характеризуючись наявністю відповідного загального інтересу через використання інститутів публічного права.

В Україні публічно-правове регулювання відносин у сфері соціального захисту має динамічний характер і постійно перебуває у процесі реформування, стикаючись зі значними викликами, особливо в контексті поточних соціально-економічних трансформацій та зовнішніх факторів. Курс на європейську інтеграцію зумовлює необхідність зміни підходів до соціальної політики України з метою покращення соціального управління та системи соціального захисту через проведення відповідних реформ, що також пов'язано зі значним зниженням економічних і соціальних показників в умовах збройної агресії РФ. Так, за оцінкою завданої шкоди на кінець 2024 р. потреби у відновленні та відбудові України були визначені у майже 524 млрд. доларів США, включаючи потреби як державного, так і приватного секторів [20, с. 10]. До пріоритетів відновлення та реконструкції на 2025 р. було віднесено нагальні потреби, зокрема у соціальному секторі [20, с. 47].

З урахуванням цього, актуалізується питання вдосконалення публічно-правового регулювання у сфері соціального захисту, адаптація соціального законодавства до європейських соціальних стандартів, які вмістили низку принципів щодо високої якості життя, соціальної справедливості та рівних можливостей для громадян. Водночас важливим є приділення значної уваги регулюванню основних соціальних сфер, до яких в ЄС відносяться: питання соціального захисту, гарантування мінімального рівня доходів, доступу до охорони здоров'я, освіти, житла та соціальних послуг, забезпечення гідних умов праці, справедливої оплати, безпеки та гігієни праці, права на організацію та ведення колективних переговорів, забезпечення доступу до якісної медичної допомоги, профілактика захворювань, охорона материнства та дитинства, рівного доступу до якісної освіти на всіх рівнях, сприяння навчанню протягом життя.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питанням правового регулювання відносин у сфері соціального захисту присвячено багато праць вітчизняних науковців, проте публічно-правове регулювання соціальних відносин в контексті європейської інтеграції фактично не відображено в українському науковому полі. Важливими для даного дослідження стали нормативні джерела [17–19] та наукові розробки, присвячені окремим аспектам регулювання відносин у сфері соціального захисту. Так, М. Козюбра приділяє увагу питанням неоднозначного ставлення до ідей соціальної держави і соціальних прав, характеристиці відповідних підходів, механізмів та способів їх забезпечення з урахуванням сучасних воєнних викликів [9]. Досліджуючи поняття правового регулювання, М. Кельман та Р. Кельман зупиняються на

визначенні його сутності, до якої відносять зміст традицій певної держави та науково-теоретичні традиції [5]. На основі аналізу визначень правового регулювання А. Чемодурова пропонує його авторське формулювання, що дозволяє виділити критерії його дієвості в сучасному світі [16]. Праця М. Ковальського присвячена цілям і основним принципами публічного регулювання в управлінні територіальним розвитком, які ототожнені з принципами державного регулювання [8], а покладений в основу дослідження системний підхід дозволив І. Дегтярьовій та М. Крилову здійснити видову характеристику інструментів публічного регулювання [2].

Для визначення та дослідження змісту основних принципів, що розкривають характер і межі публічно-правового регулювання у сфері соціального захисту використано праці науковців в частині основних підходів до поняття «публічний інтерес» [3; 11; 13; 15] та особливостей його реалізації в умовах сучасних викликів та євроінтеграційного курсу України [3]. Крім цього, важливими для даного дослідження стали наукові розробки щодо сутності поняття «соціальна відповідальність держави» [1; 6; 7].

**Метою статті** є теоретичне обґрунтування напрямів удосконалення публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту в контексті європейської інтеграції України. Для досягнення мети було поставлено такі завдання: визначити сутність публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту, проаналізувати підходи і сформулювати пропозиції стосовно покращення публічно-правового регулювання в Україні.

**Застосована методологія та методи.** Під час дослідження публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту в контексті європейської інтеграції України було використано низку взаємодоповнюючих наукових підходів, зокрема: діалектичний метод дозволив розглянути публічно-правове регулювання у сфері соціального захисту як динамічне явище, що перебуває у постійному розвитку та реформуванні; системний метод було застосовано для розгляду публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту як цілісної системи взаємопов'язаних елементів та визначення її властивостей; формально-логічний метод використовувався для уточнення та формування понятійно-категоріального апарату дослідження; аналітичний метод дозволив глибоко вивчити сутність основних понять, виявити актуальні проблеми і виклики у сфері публічно-правового регулювання соціального захисту; функціональний метод сприяв дослідженню функцій держави та органів публічної влади у забезпеченні соціального захисту, а також ролі досліджуваних принципів у регулюванні соціальних відносин; прогностичний метод застосовувався для формулювання перспективних напрямів вдосконалення публічно-правового регулювання у сфері соціального захисту. Використання зазначених методів дозволило провести всебічний аналіз проблематики статті, сформулювати обґрунтовані висновки та розробити рекомендації щодо вдосконалення публічно-правового регулювання у сфері соціального захисту в Україні.

**Виклад основного матеріалу.** Конституційне визнання України соціальною державою створює певний імператив для публічно-правового регулювання у сфері соціального захисту. Проголошення України соціальною державою означає, що державна політика в цьому контексті має бути спрямована на створення умов, які забезпечують належне та гідне життя людини, а також її вільний розвиток. Обов'язком соціальної держави є забезпечення соціальної спрямованості економіки, права на працю, її охорону та гарантований мінімальний розмір оплати праці, пенсійне забезпечення і державне соціальне страхування, охорону здоров'я, державну підтримку материнства і дитинства, сім'ї та батьківства, осіб з інвалідністю й осіб похилого віку, закріплення різних способів реалізації права на соціальний захист, а також вдосконалення системи надання соціальних послуг і відповідний розвиток соціальних служб.

Доктрина соціальної держави передбачає забезпечення соціальних прав людини через її активне втручання в соціальну сферу з метою забезпечення гідного рівня життя громадян та зменшення соціальної нерівності [9, с. 46]. Це втручання реалізується, зокрема, через механізми публічно-правового регулювання. Навіть в умовах війни держава зобов'язана дбати про забезпечення та реалізацію соціальних прав, механізм чого має значні особливості, включаючи їх судовий захист, що сприяє підвищенню довіри громадян до держави та є важливою гарантією публічно-правової визначеності.

Забезпечення належної реалізації соціальних прав людини здійснюється шляхом створення умов для ефективного здійснення громадянами цих прав, механізмів захисту та належного публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту. Особливістю регулювання цієї сфери є те, що органи публічної влади беруть на себе зобов'язання діяти таким чином, щоб забезпечити людям належний рівень доступу до праці, житла, їжі, освіти тощо, поступово формуючи ефективні системи соціального забезпечення, страхування, допомоги (підтримки) та інших соціальних форм і преференцій, що базуються на правових засадах соціально-захисного спрямування.

Зважаючи на те, що поняття «публічно-правове регулювання у сфері соціального захисту» є важливим для розуміння ролі держави у забезпеченні соціального добробуту та реалізації конституційних прав громадян, чітке формулювання цього поняття має вирішальне значення не тільки для академічного дискурсу, але й для розробки ефективної державної політики в цій галузі. Його тлумачення пов'язане із визначенням змісту понять «публічно-правове регулювання» та «соціальний захист».

У законодавстві України вживаються переважно поняття «соціальний захист» і «соціальне забезпечення». Останнє нині стало складовою частиною більш широкого терміну «соціальний захист», оскільки воно є більш багатогранним, включаючи багато підсистем, у тому числі й соціальне забезпечення. У ст. 46 Конституції України проголошується, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі

повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом [10]. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення, створення мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

У найширшому трактуванні до поняття соціального захисту включають також заходи з охорони здоров'я та соціальної роботи. Виходячи з цього, соціальний захист є системою заходів, що забезпечують конституційні соціальні права людини і громадянина незалежно від місця проживання, національності, статі, віку, а також соціальну та матеріальну підтримку осіб, які внаслідок певних життєвих обставин і подій (хвороба, інвалідність, старість, безробіття, втрата годувальника тощо) потребують допомоги. Соціальний захист поширюється на всі категорії населення через систему соціальних гарантій, включаючи широкий перелік послуг, фінансову допомогу та інші форми підтримки, які спрямовані на забезпечення гідного рівня життя.

Поняття «регулювання» пов'язано із визначенням поведінки людей та колективів, спрямуванням її функціонування та розвитку, наданням певних меж й цілеспрямованим впорядковуванням [5, с. 16], а за сутністю є процесом, «що передбачає наявність засобів регулювання, суб'єкта, який має можливості та наділений відповідними повноваженнями щодо здійснення регулювання, а також обставини, що зумовлюють здійснення діяльності, пов'язаної з регулюванням [5, с. 17]. Крім цього, поняття «регулювання» розглядають як одну з функцій управління [14, с. 204].

Більшість науковців розуміють правове регулювання як цілеспрямований результативний вплив права на конкретні суспільні відносини з метою їх впорядкування, гарантування та закріплення. Водночас, слід відзначити, що воно є різновидом соціального регулювання, яке здійснюється державою за допомогою правових засобів для впорядкування, охорони та розвитку суспільних відносин. Так, А. Чемодурова пропонує авторське визначення правового регулювання як «упорядкування суспільних відносин державою шляхом установлення певних меж, закріплення норм і правил поведінки для осіб з метою забезпечення порядку й безпеки в суспільстві», а до його сфери включає різні види відносин, які відрізняються між собою цілеспрямованістю, змістом і формою [16, с. 263].

Якщо публічне управління визначається нині багатьма авторами, зокрема, як «одна із форм прояву публічної влади, в основу якої покладено принцип народного суверенітету, що проголошує народ його носієм і єдиним джерелом влади, здійснюється в інтересах і з метою задоволення потреб усього суспільства» [12, с. 28], то публічне регулювання зазвичай пов'язують із поняттям державного регулювання [8]. Водночас інструменти публічного регулювання пропонують розглядати, як «засоби і способи, які



використовуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування та неурядовими структурами для упорядкування відносин у певних сферах суспільного життя, приведення їх стану або стану певної сфери, галузі чи території до певного рівня розвитку», основним з яких є формування нормативно-правової бази [2, с. 136].

Публічно-правова природа регулювання відносин у сфері соціального захисту виявляється через механізм, завдяки якому держава, використовуючи силу закону й відповідні інститути, організовує, фінансує і забезпечує систему заходів для матеріальної та соціальної підтримки людей, які опинилися у складних життєвих обставинах через соціальні ризики, реалізуючи соціальні функції. Вбачається, що до властивостей публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту слід віднести:

- поєднання імперативного та диспозитивного методів регулювання із визначенням їх пріоритетності в окремих випадках залежно від виду та учасників;
- здійснення спеціального регулювання, що стосується закріплення додаткових заборон, вимог чи обмежень для забезпечення належної реалізації прав людини в соціальній сфері;
- тісний зв'язок із інститутами публічного права та врахування специфіки соціальної сфери регулювання в діяльності суб'єктного складу відносин соціального захисту;
- забезпечення балансу публічних і приватних інтересів під час реалізації соціально-захисних і забезпечувальних відносин.

Таким чином, публічно-правове регулювання у сфері соціального захисту є комплексом обов'язкових норм публічного права, встановлених і гарантованих державою, спрямованих на організацію, фінансування та забезпечення системи соціальних гарантій, компенсацій, послуг і виплат для захисту населення від соціальних ризиків з метою реалізації конституційного права на соціальний захист та забезпечення стабільності суспільства.

Публічно-правове регулювання відносин у сфері соціального захисту забезпечується та здійснюється низкою учасників, серед яких провідне місце займають публічні та приватні суб'єкти, зокрема: держава (в особі державних органів); територіальні громади (в особі органів місцевого самоврядування); надавачі соціальних послуг різних форм власності; фізичні особи, які з різних причин втратили можливості щодо самостійної підтримки належного рівня життя і потребують соціальної захищеності. Особливість діяльності публічних суб'єктів полягає в тому, що вони виступають у якості носія влади, що обумовлює специфіку такого регулювання. Так, держава створює, з одного боку, систему публічно-правового регулювання у сфері соціального захисту, з іншого боку надає гарантії забезпечення публічних потреб і реалізацію публічного інтересу. Розвиток цього процесу має відбуватися із урахуванням: змін в публічних потребах та/або інтересах; умов конкретного етапу розвитку країни; стану правової системи; специфіки відповідних відносин у сфері

соціального захисту; дотримання розумного балансу між публічними та приватними інтересами.

Сучасні соціальні реформи, які репрезентовані Міністерством соціальної політики України, спрямовані на перехід від моделі екстреної грошової допомоги до людиноцентричного підходу, який повинен бути орієнтованим на потреби людей, а також стійкість та економічну незалежність громадян і територіальних громад. Відповідно публічно-правове соціальне регулювання має бути спрямоване на пріоритетність добробуту й потреб окремих громадян із приділенням уваги розширенню їх можливостей, а також забезпеченню рівності в доступі до ресурсів і створенні такого середовища, в якому підтримується особистий та суспільний прогрес.

До ключових елементів людиноорієнтованого підходу, які мають бути враховані під час удосконалення регулювання соціальної сфери та кодифікації соціального законодавства, слід віднести:

- орієнтованість на потреби людей (пріоритетність реальних потреб і конкретних запитів окремого індивіда і територіальних громад, забезпечення адаптації політик й ініціатив до їх інтересів);

- участь та розширення можливостей громадян (використання нових сучасних заходів залучення різних категорій громадян до формування, реалізації й оцінки місцевої соціальної політики, прийняття локальних рішень, програм, проєктів щодо їх життя);

- сталий розвиток (реалізація вираженого збалансованого підходу та соціально відповідальних практик, які гарантують тривалий добробут членів суспільства);

- фінансово-економічна самостійність та свобода особи (створення умов і можливостей для стабільного економічного зростання та розвитку людини, здатність забезпечувати свої потреби без значної залежності від зовнішніх джерел, а також можливість приймати самостійні рішення щодо розподілу ресурсів та інвестування);

- рівна участь у відносинах соціального захисту та інклюзія (усунення суспільних нерівностей і сприяння процвітання кожного незалежно від походження чи життєвих обставин);

- всебічний добробут і процвітання (врахування соціальних, економічних, психологічних, фізичних та інших факторів, які впливають на якість життя людини або місцевої спільноти).

Для досягнення позитивного результату соціальних трансформацій необхідним є врахування фундаментальних принципів, що визначають характер та межі публічно-правового регулювання у сфері соціального захисту. Так, принцип законності гарантує правовий характер організації суспільного життя. У доповіді Венеційської комісії «Про правовладдя» («Верховенство права») від 4 квітня 2011 р. № 512/2009 зауважено, що принцип законності, насамперед, означає неухильне дотримання приписів права і поширюється на фізичних осіб, а також публічні та приватні організації, наділені відповідними

повноваженнями, тому має відношення до дій публічних посадових осіб, обумовлюючи й те, що вони повинні отримати дозвіл на здійснення певних дій та діяти у межах наданих повноважень [4].

У сфері соціального захисту цей принцип передбачає верховенство закону, коли норми Основного Закону (ст. 41, 43-46, 48, 49 Конституції України) мають найвищу юридичну силу, а також неприпустимість протиставлення законності та доцільності. Органи публічної влади застосовують закони та інші нормативно-правові акти соціального спрямування, видані виключно у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Водночас, незважаючи на те, що принцип законності в регулюванні соціального захисту є надзвичайно важливим для забезпечення стабільності, передбачуваності й запобігання довільним діям, під час криз постійно виникає напруга між вимогою суворості дотриманням закону та динамічними потребами соціального захисту. У зв'язку з цим, нині має поєднуватися необхідність дотримання закону із врахуванням соціальних ризиків, що змінюються, а також адаптивної політики воєнного стану. Такий підхід дозволить зменшити напругу, яка виникає внаслідок наявності законодавчих прогалин або правових суперечностей. За таких обставин публічно-правове регулювання має створити міцну основу для гарантування і забезпечення соціальних прав, яка водночас завдяки гнучкості зможе реагувати на зміни та проблеми, не дискредитуючи правову визначеність і не допускаючи довільного обмеження прав.

Принцип забезпечення публічного інтересу в соціальній сфері є фундаментальним для публічних відносин соціального спрямування, оскільки стосується вираження, як державних, так і суспільних інтересів. Публічний інтерес може збігатися із загальнодержавними інтересами та/або охоплювати локальні інтереси окремої територіальної громади чи соціальної групи, відображаючи прагнення суспільства або його частини, відтворюючи інтереси різних соціальних груп для досягнення справедливості як найвищого блага. Як зазначає Б. Мельниченко, публічний інтерес слід розглядати як «об'єктивно існуючу сукупність взаємообумовлених інтересів суспільства і держави, що забезпечує задоволення домінантних потреб пересічних громадян та відповідає стану розвитку суспільства» [13, с. 400]. Також публічний інтерес розуміють як «сукупність потреб, визнаних державою, реалізація яких забезпечується через публічне управління і сприяє захисту прав і свобод людини» [3, с. 50]. У випадку обмеження державою реалізації прав людини у сфері соціального захисту держава зобов'язана врегулювати питання, що виникають, вживаючи пропорційних заходів для досягнення справедливого балансу між захистом публічних інтересів і конституційних соціальних прав людини, не порушуючи сутності цих прав.

Як провідний принцип, що визначає межі та характер публічно-правового регулювання у сфері соціального захисту, публічний інтерес є відображенням суспільних прагнень до справедливості та найвищого блага, тому пріоритет у



питаннях його захисту має воля органів державної влади, яка передусім підкоряється завданню захисту інтересів особи і суспільства в цілому [11, с. 7]. Водночас залишається проблема відсутності правової можливості захисту чи реалізації такого інтересу у приватних осіб [15, с. 29], а також недостатніх засобів для цього, що вимагає забезпечення прозорих законодавчих процесів, покращення контрольно-наглядової діяльності, гарантування легітимності будь-яких обмежень у цій сфері в період воєнного стану, а також посилення захисту фундаментальних соціальних прав у післявоєнний час.

У основі принципу соціальної відповідальності держави знаходиться положення про ключову роль держави у формуванні та реалізації ефективної системи соціального захисту населення. Ця роль виявляється у публічно-правовому регулюванні, оскільки публічні органи влади розробляють й ухвалюють необхідні нормативні акти, що визначають принципи, механізми і гарантії соціального захисту, забезпечуючи єдині стандарти та підходи.

Як відзначає І. Коваленко, соціальна відповідальність держави передбачає її розподіл між різними рівнями державної влади та місцевого самоврядування відповідно до національного законодавства, відтворюючись через певні зовнішні та внутрішні функції [7, с. 336]. Також соціальну відповідальність розглядають через низку завдань, зокрема: розробку і реалізацію внутрішньої та зовнішньої політики; побудову соціально орієнтованої структури економіки; досягнення першочергових національних інтересів і стратегічних державних цілей розвитку; виконання міжнародних угод; надання пріоритету в державній політиці необхідності досягнення соціальних цілей [1, с. 11]. В умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну соціальна відповідальність держави розглядається науковцями як поєднання «демократичного та жорстко регламентованого по вертикалі стилів управління у діяльності представницьких та органів військової адміністрації, які безпосередньо чи опосередковано приймають рішення, що спрямовані на забезпечення миру та безпеки громадян, надання додаткових соціальних гарантій внутрішньопереміщеним особам, особливу увагу приділяють особам, що залишились на окупованих територіях чи в зонах активних бойових дій» [6, с. 160].

Соціальна відповідальність держави має передбачати не лише нормативно-правову діяльність, але й активний моніторинг за дотриманням соціальних стандартів, створення сприятливого середовища для розвитку різних форм соціального захисту, що засвідчує перехід до більш всеосяжної ролі публічного управління. Розширення меж соціальної відповідальності передбачає встановлення та забезпечення стандартів якості, моніторинг ефективності системи і створення сприятливих умов для недержавних суб'єктів, які надають соціальні послуги. Це означає перехід від командного управлінського підходу до моделі сприяння, координації та забезпечення загальної цілісності й ефективності багатосторонньої системи соціального захисту, відображаючи більш зріле розуміння публічно-правового регулювання в соціальній державі.

Міжнародні напрацювання та сформульовані в них принципи спонукають країни до приділення більшої уваги публічно-правовому регулюванню відносин у сфері соціального захисту. Так, у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р.» від 25 вересня 2015 р. визначаються напрями реалізації плану дій та визнається відповідальність кожної країни за економічний та соціальний розвиток, що передбачає прийняття відповідних нормативних актів [19]. Також важливим у цьому контексті є проголошений у 2017 р. Європейським парламентом, Радою та Європейською комісією «Європейський стовп соціальних прав», у якому закріплено 20 ключових принципів і прав для підтримки справедливості та добробуту, зокрема у сфері соціального захисту [17]. Планом його реалізації передбачено зобов'язання до 2030 р. досягти трьох цілей: зайнятість населення не менше 78% людей віком від 20-ти до 64-х років; щорічне навчання мінімум 60% усіх дорослих; зменшення кількості людей, яким загрожує бідність або соціальна ізоляція щонайменше на 15 млн., включаючи мінімум 5 млн. дітей [18]. В Україні досягнення важливих завдань соціального захисту пов'язано із реалізацією цілей сталого розвитку, передбачених Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 р. № 722/2019, здійсненням цілеспрямованих заходів відповідно до міжнародних та європейських нормативно-правових актів у сфері соціального захисту, включаючи кодифікацію соціального законодавства і прийняття Соціального кодексу України відповідно до стандартів Європейського Союзу, а також практиці провідних європейських країн.

З урахуванням цього, ключовими напрямками вдосконалення публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту в контексті європейської інтеграції України є:

- розробка концептуальних засад і стратегій розвитку систем соціальної підтримки з урахуванням потреб і вразливостей конкретних груп населення;
- вдосконалення публічно-правового регулювання та проведення реформ поетапно шляхом планування і прийняття комплексних заходів щодо соціального захисту з урахуванням територіального рівня надання соціальних послуг;
- перегляд і кодифікація законодавства у сфері соціального захисту, приділяючи особливу увагу питанням безбар'єрності, гендерної рівності, поглибленню захисту прав дітей, розвитку сімейних форм виховання, цифрової трансформації соціально-забезпечувальних сервісів, оптимізації процедур надання соціальних послуг і виплат для досягнення їх прозорості та зручності для отримувачів допомоги, покращення доступу до соціальних послуг і можливостей залучення вразливих осіб до ринку праці;
- консультації та залучення громадян до кожного етапу вироблення соціальної політики та регулювання такої участі на різних рівнях, починаючи з планування перетворень на основі міждисциплінарного підходу й до оцінки запроваджуваних стратегій і заходів, що дозволить врахувати проблеми, загрози, пріоритети, а також профілі різних суб'єктів з метою досягнення ефективного соціального захисту, орієнтованого на значущі позитивні результати.

**Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень.**

У контексті розвитку вітчизняної моделі соціальної держави, зважаючи на євроінтеграційні прагнення України та проблеми, викликані повномасштабним вторгненням РФ в Україну, актуалізується необхідність покращення публічно-правового регулювання відносин у сфері соціального захисту. Як динамічний процес за обов'язковою участю держави, зорієнтований на забезпечення загального публічного інтересу, воно являє собою комплекс обов'язкових норм публічного права, встановлених і гарантованих державою, спрямованих на організацію, фінансування та забезпечення системи соціальних гарантій, компенсацій, послуг і виплат для захисту населення від соціальних ризиків з метою реалізації конституційного права на соціальний захист та забезпечення стабільності суспільства.

Удосконалення публічно-правового регулювання в соціальній сфері потребує низки заходів, починаючи з переходу до людиноцентричного підходу, що орієнтований на потреби людей, їх стійкість та економічну незалежність, що передбачає орієнтованість на реальні потреби індивідів, розширення участі громадян у соціальній політиці, сталий розвиток територіальних громад, створення умов для фінансово-економічної самостійності і свободи людини, рівну участь в соціально-забезпечувальних відносинах та інклюзію, всебічний добробут і процвітання, а також урахування та дотримання низки фундаментальних принципів, серед яких слід виділити законність, забезпечення публічного інтересу в соціальній сфері та соціальну відповідальність держави.

Подальші дослідження проблематики публічно-правового регулювання у сфері соціального захисту можуть бути зосереджені на питаннях перегляду та кодифікації соціального законодавства, розробки ефективних інструментів залучення громадян до кожного етапу вироблення, реалізації та оцінки соціальної політики на різних рівнях, дослідження впливу воєнного стану на публічно-правове регулювання відносин у сфері соціального захисту.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Біла І. С., Шевченко О. О. Соціальна відповідальність держави та бізнесу як умова розвитку соціальної економіки. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2020. Т. 5. Вип. 1. С. 10–15. DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.20205.1.10-15>
2. Дегтярьова І. О., Крилов М. С. Типологія інструментів публічного регулювання на основі системного підходу. *Вісник післядипломної освіти. Сер. : «Соціальні та поведінкові науки»*. 2023. Вип. 23(52). С. 133–148. DOI: [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-23\(52\)-133-148](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-23(52)-133-148)
3. Дзісяк О. П., Шершеньков Д. М. Розвиток наукової думки щодо поняття «Публічний інтерес». *Legal Bulletin*. 2024. № 3(13). С. 46–51. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2024-13-A6>
4. Доповідь про правовладдя (CDL-AD(2011)003rev) : Ухв. Венеційською Комісією на її 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26.03.2011 р.) / Пер. С. Головатого. *Право України*. 2019. № 11. С. 14–38.
5. Кельман М., Кельман Р. Доктринальні підходи до розкриття поняття «правове регулювання». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. : «Юридичні науки»*. 2023. № 3 (39). С. 13–20. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2023.39.013>

6. Коваленко І. І. Соціальна відповідальність держави в контексті повномасштабної війни в Україні. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 158–163. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.20>
7. Коваленко І. І. Соціальна відповідальність держави у сфері соціального захисту населення в сучасних умовах. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Сер. : Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 1. Т. 34 (73). С. 330–339. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.1/57>
8. Ковальський М. Р. Цілі і основні принципи публічного регулювання і управління територіальним розвитком. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.7.56>
9. Козюбра М. Соціальна держава і соціальні права як цінності конституціоналізму: основні виклики та напрями трансформації в умовах війни. *Соціальні права. Виклики воєнного часу* : зб. тез доп. Шостої міжнар. наук.-практ. конф. «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Київ, 06 липня 2023 р.). Харків : Право, 2023. С. 45–49.
10. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Кульчий І.О. Право в публічному управлінні : навч. посіб. Полтава : ПолтНТУ, 2018. 140 с.
12. Мельниченко Б. Адміністративно-правове регулювання публічного управління: поняття та особливості реалізації у сучасних умовах. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2024. № 3 (31). С. 27–34. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2024-3\(31\)-27-34](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2024-3(31)-27-34)
13. Мельниченко Б. Б. Основні підходи до розуміння сутності публічного інтересу як адміністративно-правової категорії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 399–401. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/95>
14. Сорока Л. В. Державне регулювання і управління та їх співвідношення з публічним адмініструванням. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. Вип. 86. С. 204–209. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i86.2439>
15. Хамходера О. П., Піть І. Ю. Суб'єктивний публічний інтерес: теорія та прикладні перспективи. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Сер. : «Юридичні науки»*. 2021. № 1 (35). С. 27–39. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-1-6847>
16. Чемодурова А. Правове регулювання та його ефективність у сучасному світі. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 262–267. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.4.44>
17. European Pillar of Social Rights. URL: [https://commission.europa.eu/system/files/2017-11/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet\\_en.pdf](https://commission.europa.eu/system/files/2017-11/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_en.pdf)
18. The European Pillar of Social Rights Action Plan (SWD(2021) 46 final). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. URL: <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/en/>
19. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development : Resolution General Assembly United Nations. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/291/89/pdf/n1529189.pdf?OpenElement>
20. Ukraine. Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). February 2022 – December 2024. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/ukraine-fourth-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna4-february-2022-december-2024-english>

Стаття надійшла до редакції 08.04.2025 р.

Стаття рекомендована до друку 10.05.2025 р.



**Shumliaieva I. D.,**

*Candidate of Science in Public Administration, Associate Professor,  
Docent of the Department of Public Administration and Local Self-Government,  
Dnipro University of Technology,  
29 Gogolya Street, Dnipro, 49000, Ukraine  
<https://orcid.org/0000-0001-5727-8888>*

## **IMPROVING PUBLIC-LEGAL REGULATION OF RELATIONS IN THE SPHERE OF SOCIAL PROTECTION IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION**

**Annotation.** In the context of Ukraine's European integration, the development of the domestic model of the social state, as well as the challenges caused by the armed aggression of the Russian Federation, research on improving public-legal regulation in the sphere of social protection is being updated. The purpose of the study is to theoretically substantiate the directions for improving public-legal regulation of social security relations in the context of Ukraine's European integration. The study is based on philosophical-worldview, general scientific and special-scientific research methods (dialectical, systemic, analytical, formal-logical, functional, prognostic, etc.). Based on the analysis of approaches to the essence of public-legal regulation of relations in the sphere of social protection, its author's definition is proposed, the specifics of such regulation and its properties are clarified. Attention is focused on the need to transition from the model of emergency cash assistance to a human-centred approach. The fundamental principles that determine the nature and boundaries of public-legal regulation of relations in the field of social protection (legality, ensuring public interest in the social sphere, social responsibility of the state) are analyzed in detail. Proposals are formulated on areas for improving public-legal regulation of relations in the field of social protection in accordance with the key principles and rights formulated in the EU to support justice and well-being in the field of social protection, as well as the defined goals of sustainable development of Ukraine for the period up to 2030. Prospects for further research relate to the development of conceptual principles and strategies for the development of social support systems, effective mechanisms for involving citizens in the formation, implementation and evaluation of social policy, as well as further improvement of public-legal regulation of social protection taking into account the level of provision of social services.

**Keywords:** *public-legal regulation, social protection, improvement, principle, state, public authorities, relations.*

## **REFERENCES**

1. Bila, I., & Shevchenko, O. (2020). Social responsibility of the state and business as a condition for the development of the social economy. *Scientific notes of NaUKMA. Economic Sciences*, 5(1), 10–15. DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.20205.1.10-15>
2. Dehtiarova, I., & Krylov, M. (2023). Typology of public regulation instruments based on a systematic approach. *Bulletin of Postgraduate Education. Ser.: «Social and Behavioral Sciences»*, 23(52), 133–148. DOI: [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-23\(52\)-133-148](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-23(52)-133-148)
3. Dzisiak, O.P., & Shershenkov, D.M. (2024). Development of scientific opinion regarding the concept of «public interest». *Legal Bulletin*, 3(13), 46–51. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2024-13-A6>
4. Report on the rule of law (CDL-AD(2011)003rev) : Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25-26.03.2011) / Transl. by S. Holovaty. Law of Ukraine. (2019). 11. 14–38.
5. Kelman, M., & Kelman, R. (2023). Doctrine approaches to the disclosure of the concept of «Legal regulation». *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*, vol. 3(39), 13–20. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2023.39.013>
6. Kovalenko, I. (2024). Social responsibility of the state in the context of full-scale war in Ukraine. *Law and public administration*, 2, 158–163. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.20>



7. Kovalenko, I. I. (2024). Social responsibility of the state in the sphere social protection of the population in modern conditions. *Academic Notes of the V.I. Vernadsky TNU. Ser.: Public Management and Administration*, 34 (73)(1), 330–339. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.1/57>
8. Kovalskyi, M. (2019). Goals and basic principles of public regulation and management of territorial development. *Public administration: improvement and development*, 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.7.56>
9. Kozyubra, M. (2023). The welfare state and social rights as values of constitutionalism: main challenges and directions of transformation in wartime. Social rights. *Challenges of wartime* : collection of abstracts of the Sixth International Scientific and Practical Conference «Administrative Justice in Ukraine: Problems of Theory and Practice» (Kyiv, July 6, 2023). Kharkiv: Pravo. 45–49.
10. Constitution of Ukraine (1996) : Law of Ukraine from 28.06.1996 p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Kulchii, I. O. (2018). Law in public administration: teaching aids. Poltava: PoltNTU, 2018. 140 p.
12. Melnychenko, B. (2024). Administrative and legal regulation public management: the concept and features of implementation in modern conditions. *Expert: paradigm of law and public administration*, 3(31), 27–34. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2024-3\(31\)-27-34](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2024-3(31)-27-34)
13. Melnychenko, B. (2023). Basic approaches to understanding the essence of the public interest as an administrative and legal category. *Legal scientific electronic journal*, 10, 399–401. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/95>
14. Soroka, L. V. (2020). State regulation and management and their relationship with public administration. *Current problems of state and law*, 86, 204–209. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i86.2439>
15. Khamkhodera, O., & Pit, I. (2021). Subjective public interest: theory and applied perspectives. *International scientific journal «Internauka*, 1(35), 27–39. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-1-6847>
16. Chemodurova, A. (2020). Legal regulation and its effectiveness in the modern world. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 4, 262–267. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.4.44>
17. European Pillar of Social Rights. (2017). URL: [https://commission.europa.eu/system/files/2017-11/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet\\_en.pdf](https://commission.europa.eu/system/files/2017-11/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_en.pdf)
18. The European Pillar of Social Rights Action Plan. (2021). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. URL : <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/en/>
19. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development : Resolution General Assembly United Nations. (2015). URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/291/89/pdf/n1529189.pdf?OpenElement>
20. Ukraine. Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). February 2022 – December 2024. (2025). URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/ukraine-fourth-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna4-february-2022-december-2024-english>

*The article was received by the editors 08.04.2025.*

*The article is recommended for printing 10.05.2025.*